

Länsstyrelsen
Skåne

**VÄGEN
TILL ETT
BIOLOGISKT
RIKARE
SKÅNE**

NATURVÅRDSSTRATEGI FÖR SKÅNE

Innehåll

1. EN NATURVÅRDSSTRATEGI FÖR SKÅNE	4
2. FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR NATURVÅRDSSTRATEGIN	6
3. UTMANINGAR FÖR NATURVÅRDSSTRATEGIN	8
4. NATURVÅRDSSTRATEGINS UTGÅNGSPUNKTER	12
5. STRATEGINS TVÅ HUVUDSPÅR OCH FYRA DELAR	20
6. AKTÖRER	26
7. EKONOMISKA FÖRUTSÄTTNINGAR	28
8. FRÅN ORD TILL HANDLING	30
9. GODA EXEMPEL	32
10. VISION	38

Låt oss ta vägen till ett biologiskt rikare Skåne

Skåne är det artrikaste landskapet i Sverige. Mångfalden beror på det unika läget, mellan två klimatzoner där både sydliga och nordliga arter kan trivas. Vi gynnas också av en varierad geologi och livsmiljöer som har brukats under lång tid.

Skåne är dessvärre också det län med flest hotade arter. Hoten mot den skånska artrikedomen och livsmiljöerna kommer från flera håll: exploatering av mark, föroreningar av vatten och luft, jord- och skogsbruk, övergödning av vatten och mark; för varje år förlorar vi allt fler gamla träd liksom ängs- och hagmarker. Den biologiska mångfalden påverkas även av internationella hot som överfiske i haven och klimatförändringar.

Förändringarna är så snabba och kraftfulla att de inte ger oss möjlighet att hejda den pågående förlusten av biologisk mångfald i Skåne, inte med naturvårdens nuvarande arbetssätt och arbetstakt. Alltså måste vi agera.

Vägen till ett biologiskt rikare Skåne – Naturvårdsstrategi för Skåne visar hur vi gemensamt behöver arbeta för att bevara

den biologiska mångfalden i det skånska landskapet, ett mål som riksdagen har satt upp. Naturvårdsstrategin genomsyras av Länsstyrelsen Skånes övergripande vision: ”Det bästa för Skånes människor, djur och natur. I dag och imorgon.”

För att naturvårdsstrategins vision ska bli verklighet behöver alla bidra. Många kommuner, organisationer och markägare har varit delaktiga i samråd och remissarbete. Vi behöver fortsätta arbeta tillsammans för att vi ska lyckas med att skydda värdefulla natur- och kulturmiljöer och bana vägen för ett biologiskt rikare Skåne. Men det krävs också förändringar i lagstiftning och ekonomiska styrmedel som gör det möjligt att bruka landskapet på ett sätt som är både ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbart.

Vi måste gemensamt ta ansvar för att marken ska räcka till för såväl människor som djur och natur, nu och i framtiden.

Länsstyrelsen Skåne, juni 2015

Margareta Pålsson

Margareta Pålsson, Landshövding

1

En naturvårdsstrategi för Skåne

 När man talar om biologisk mångfald syftar man på tre saker: En mångfald av arter, en mångfald av livsmiljöer (eller snarare ekosystem, där arterna i ett område påverkar varandra) och genetisk variation bland djur och växter. Omkring fem procent av Sveriges djur, växter och svampar är så hotade att de löper risk att dö ut. Många av de hotade arterna hör hemma i jord- och skogsbruksmarker.

FAKTA

Naturvård handlar både om att skydda och förvalta värdefulla områden och arter och att möta människors behov av att nyttja naturen och allt som naturen ger.

I naturvård ingår också att bevara geologiska företeelser. Natur skyddas för att bevara en mångfald av djur och växter, rent vatten, vackra utsikter, varierad natur och möjligheten för människan att få njuta av allt detta, idag och i framtiden. I naturvårdsstrategin fokuserar vi på arbetet med den biologiska mångfalden.

LÄGET ÄR DYSTERT men inte alls hopplöst. Naturvårdsinsatser är nämligen effektiva och ger bestående och positiva resultat. Ett lyckat exempel är lövgrodan som var utrotningshotad för 25 år sedan, men som har kunnat sprida sig tack vare de hundratals dammar som har skapats. I dag räknas den inte längre som en hotad art.

Dessutom börjar insatser från markägare och kommuner ge resultat – frivilligt skyddade områden ökar, lik-

som mängden död ved i våra skogar.

Men det behövs gemensamma krafttag för att vända utvecklingen. Därför har vi på Länsstyrelsen Skåne tagit fram en skånsk naturvårdsstrategi i samråd med andra viktiga aktörer i skånsk naturvård.

Strategin vänder sig till naturvårdare och planerare på lokal och regional nivå, till organisationer inom lantbruket och skogsnäringen, intresseföreningar, politiker och intresserade brukare och markägare.

Naturvårdsstrategin berättar VAD vi behöver göra. Till strategin kommer ett handlingsprogram som

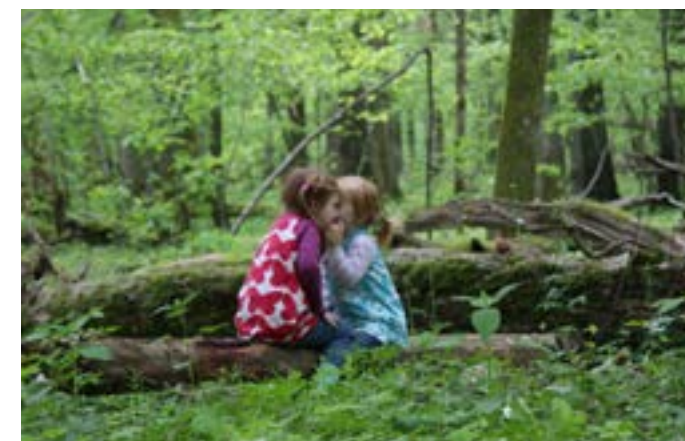
Länsstyrelsen Skåne beslutar om i början av 2016, som berättar HUR vi ska gå till väga. Handlingsprogrammet rymmer konkreta insatser som ska revideras och kompletteras regelbundet för att se till att vi i Skåne genomför strategin på ett effektivt sätt.

5

procent av våra djur, växter och svampar är så hotade att de löper risk att dö ut.

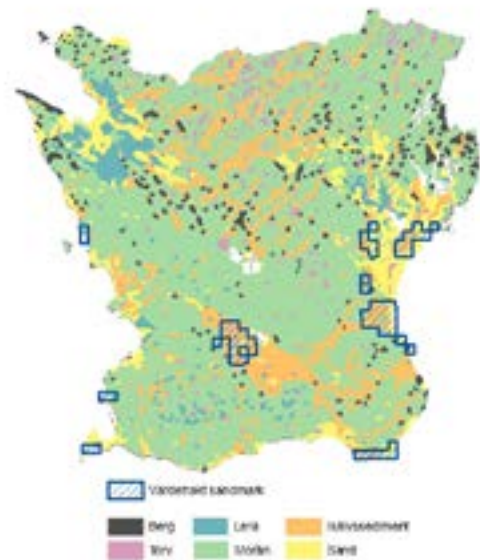

Foto: Per-Magnus Åhrén, Mayra Caldiz och Gabrielle Rosquist

2 Förutsättningar för naturvårdsstrategin

© Bakgrundskarta Lantmäteriet Geodatasamverkan

© Bakgrundskarta Lantmäteriet Geodatasamverkan

Artrikedom och variation i livsmiljöer

■ ■ I Skåne finns en artrikedom av djur, växter och svampar som saknar motsvarighet på annat håll i Sverige. Anledningen till artrikedomen är den stora variationen av livsmiljöer i landskapet. Detta beror bland annat på att den nordliga barrskogszonen möter den sydliga lövskogszonen i Skåne.

Berggrund och jordarter

■ ■ Skånes geologiska förhållanden skiljer sig från stora delar av övriga landet. Berggrundens skiftningar från de sedimentära kalklagren till det sura urberget har skapat en blandning av olika jordarter, från kalkrika sandjordar till surare podsoljordar. Geologiska bildningar som horstar och åsar ger oss en bättre förståelse för landskapets helhet och funktion, samt bättre förutsättningar att tolka olika skeenden och utvecklingsscenarier.

Det totala antalet arter i Sverige är ca 60.000, varav 50.000 är flercelliga.

Hav på tre sidor och många skapade småvatten

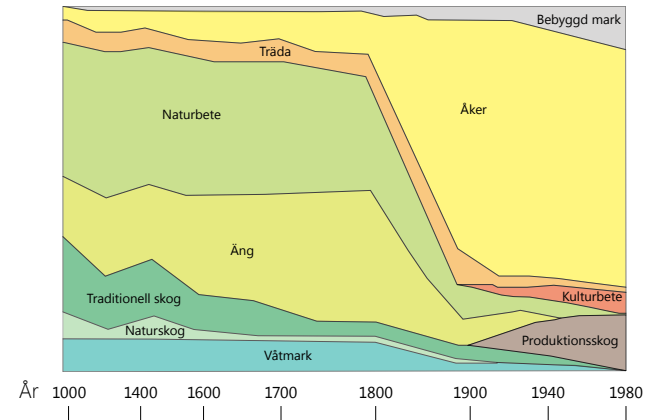
■ ■ Skåne omges på tre sidor av hav med olika salthalt – det salta Västerhavet möter den sötvattenspåverkade Östersjön. Ett skånskt särdrag är också rikedomen på vattenfyllda täkter, mörkelgravar och andra skapade småvatten som saknar kontakt med vattendrag.

Foto: Most Photos

Kulturell påverkan

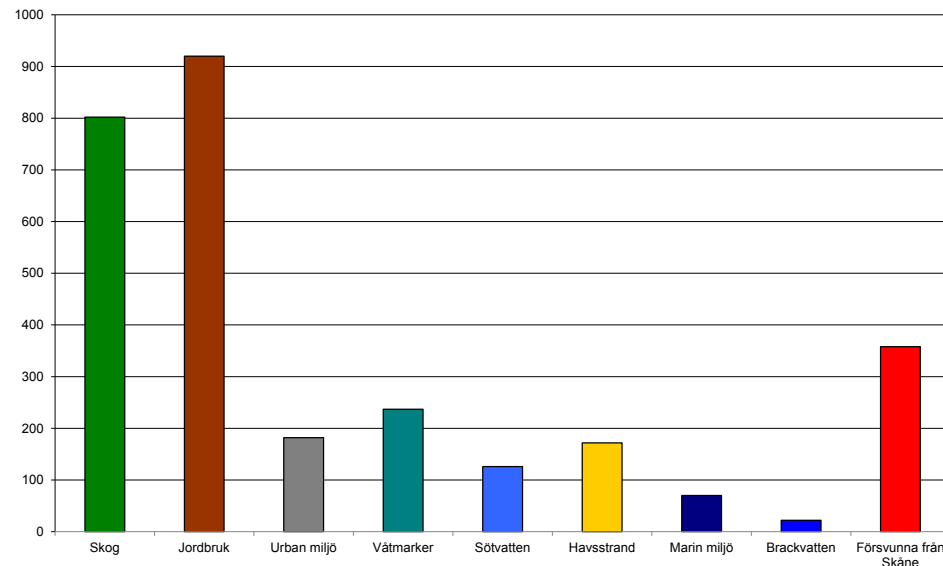
■ ■ En stor del av den skånska variationen av arter och livsmiljöer som vi ser i dag är en följd av långvarig kulturell påverkan. Tusentals år av jakt, djurhållning, jord- och skogsbruk har påverkat vårt landskap. Det skånska jordbruket har skapat värdefulla livsmiljöer som naturbetesmarker och rikkärr. Det ger oss ett stort ansvar för att bevara den biologiska mångfalden. Det finns brist på tillgänglig natur i Skåne och vi har ett högt befolkningstryck. Andelen allemansrättslig mark är lägst i landet.

Markanvändning i västra Skåne från år 1000 fram till 1980 (efter "Miljön i västra Skåne", Miljödepartementet 1990).

3

Utmaningar för naturvårdsstrategin

Flest antal rödlistade arter finns i Skånes jordbruks- och skogsmiljöer. Artdatabanken 2015.

Mindre och färre områden

■ ■ Exploatering, stora åkerarealer och granskog har trängt undan varierade miljöer så att de, och arterna som lever där, endast finns kvar som små isolerade fragment i landskapet. Skåne är tätbefolkat med många barriärer på grund av bebyggelse, vägar och järnvägar. Arterna har svårt att röra sig mellan de kvarvarande livsmiljöer de är bero-

ende av. Små isolerade populationer blir också känsligare för förändringar eftersom de består av färre individer med begränsad genetisk variation. Flest hotade arter finns i jordbruks- och skogsmark. Av 4273 rödlistade arter i Sverige finns närmare hälften (46 procent) i Skåne. Mer än var tionde art har sin enda svenska förekomst i Skåne. (Artdatabanken 2015).

46

procent av rödlistade arter i Sverige finns i Skåne

Foto: Marie Eriksson

Förändrad mark- och vattenanvändning

■ ■ Ökad mekanisering, effektivisering, konstgödsel- och kemikalieanvändning har förändrat hur vi brukar och använder mark- och vattenmiljöer. Att antalet aktiva jordbrukare blir allt färre är ett hot mot de många skånska arter som är knutna till ett brukat och varierat landskap.

Det moderna skogsbruket har lett till att äldre blandskogar och tallskogar har ersatts av grankulturer, samtidigt som lövskogarna blivit tätare och mer ensartade. Skogar med gamla grova träd, död ved och luckighet är viktiga livsmiljöer för många hotade eller utro-

tade arter. Sådana skogsmiljöer finns nu bara kvar i små och isolerade områden.

TORRLÄGGNING AV landskapet gjordes för att öka arealen odlingsbar mark. Sedan mitten av 1800-talet har sjöar sänkts, vattendrag rätats ut och våtmarker dikats ut. Detta har påverkat till exempel groddjur och fåglar negativt. I haven har överfiske och bottentrålning utarmat fiskebestånden och den biologiska mångfalden. På grund av bland annat dikning och trålning finns bara mindre områden med opåverkade bottenmiljöer kvar. Många vattendrag påverkas också av barriärer som vattenkraftverk och dämmen.

Klimatförändring

- ■ Genom mänsklig påverkan sker klimatförändringen så snabbt att arter inte hinner med att anpassa sig. Några antaganden om hur den biologiska mångfalden kommer att påverkas av uppvärmningen är (se vidare i rapporten *Klimatsäkrat Skåne*):
- Avsaknad av spridningsmög-

ligheter leder till lokal utrotning av redan hotade arter.

- Ändrad markanvändning på grund av klimatförändringarna, vilket kan få stora effekter.
- Höjning av havsnivån som hotar de kustnära naturvärdena.
- Ökad risk för att invasiva arter etablerar sig i Skåne

Invasiva arter

■ ■ Klimatförändringen och den ökade rörligheten av människor och varor innebär att arter sprids från sina naturliga miljöer i en tidigare aldrig skådad omfattning. Detta utgör ett av de största hoten mot biologisk mångfald. Endast någon procent av de främmande arter som förs till nya platser blir invasiva, men i dessa fall sprider de sig oerhört snabbt och tränger undan många inhemska arter. All internationell erfarenhet visar att det bara är i ett mycket tidigt skede som det är kostnadseffektivt eller möjligt att stoppa en invasiv art. I Sve-

rige har det lyckade arbetet i mårddhundsprojektet lett till att mårddhunden inte har kunnat sprida sig.

Mårddhund
Foto: Mårddhundsprojektet

Dränering.

Foto: Pardis Pirzadeh

Vatten- och luftföroreningar

■ ■ Bekämpningsmedel, konstgödsel, vatten- och luftföroreningar påverkar den biologiska mångfalden var för sig, men också tillsammans. Vilken påverkan denna cocktaileffekt har är dåligt kartlagd.

I Skåne finns ungefär 17 procent av åkerarealen i Sverige, och här sker ungefär hälften av landets användning av bekämpningsmedel för växtskydd. Dessa bekämpningsmedel har effekter på den biologiska mångfalden även utanför de arealer där de används.

Försurningen har förändrat såväl mark- som vattenmiljöer under lång tid.

Detta är mest uttalat i de norra delarna av Skåne.

I princip all dagens markverksamhet lämnar spår i vattnet. Sedan jordbruksmark och skogar dikats ut får vattendrag, sjöar och slutligen hav ta emot en stor mängd näringsämnen, med övergödning som resultat. I dag ser vi också att det finns rester och spår av farliga kemiska föroreningar och bekämpningsmedel i de flesta skånska vattendrag och sjöar, men även i grundvatten. Brunifieringen av vatten, läkemedelsrester och belastningen av mikroplaster är miljöproblem som dykt upp under senare år.

17

procent av åkerarealen i Sverige finns i Skåne

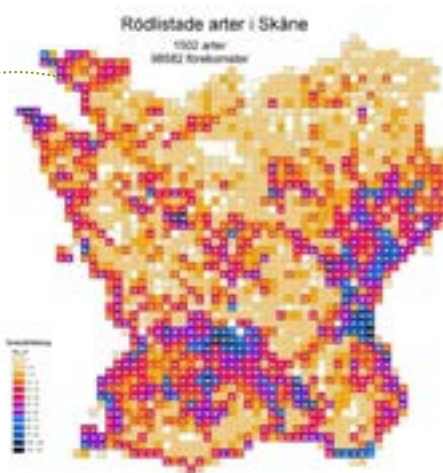
4

Naturvårdsstrategins utgångspunkter

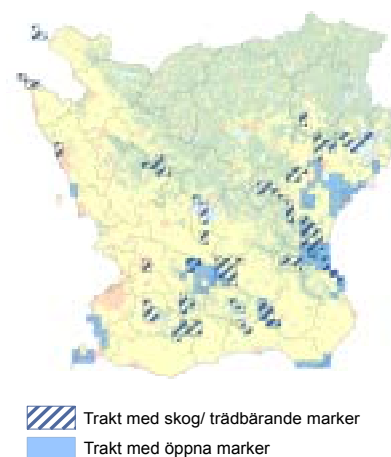
En artpools- och traktanalys visar var höga naturvärden finns i Skåne

För att kunna arbeta effektivt med biologisk mångfald måste vi först veta hur arter och naturmiljöer fördelar sig över landskapet. I rapporten *Här finns höga naturvärden i Skåne – Artpools- och traktanalys med hjälp av rödlistade arter* har Länsstyrelsen Skåne tagit fram ett

viktigt kunskapsunderlag. I rapporten används fynd av rödlistade arter för att hitta platser med många arter och värdefulla livsmiljöer. Dessa artrikare områden pekas ut som värdetrakter vilket kompletterar den tidigare kunskapen som finns om olika livsmiljöer och arters utbredning i Skåne.

© Bakgrundskarta Lantmäteriet Geodatasamverkan

© Bakgrundskarta Lantmäteriet Geodatasamverkan

Rödlistan är en förteckning över nationellt hotade arter, som sammanställs och uppdateras var femte år av Artdatabanken på Sveriges lantbruksuniversitet (SLU).

Artpoolskartan över alla rödlistade arter visar den s.k grundartpoolen. Artpoolskartor för delmängder av denna grundpool visar istället hur rödlistade arter för en viss naturtyp förekommer i länet.

Från Gabrielle Rosquist och Gudrun Berlin, Länsstyrelsen Skåne, 2013.

Utifrån artpoolskartor som den till vänster kunde kartor över värdetrakter skapas. Här visas en sammanlagd bild över värdetrakter för träd bärande och öppna marker.

Från rapporten *Här finns höga naturvärden i Skåne*, Länsstyrelsen 2014

Att låta antalet rödlistade arter på en plats vara en utgångspunkt för naturvårdsinsatser är den mest effektiva utifrån dagens kunskapsläge om landmiljöerna. För sötvattensmiljöerna och det marina livet är kunskapsläget bristfälligt. De utpekade värdefulla sjöarna och vattendragen betraktas som värdetrakter och för de marina områdena får befintlig kunskap utifrån förekomsten av bland annat ålgräsängar och andra värdefulla miljöer utgöra värdetrakter tills kunskapsläget förbättrats.

Flera studier tyder på att sällsynta eller rödlistade arter ofta uppträder tillsammans. Vanligare arter som finns på artfattigare lokaler finns nästan alltid på de mera artrika lokalerna, som i sin tur har en högre andel sällsyntare arter.

Flera forskare illustrerar förhållandet med en värdepyramid. När topparterna – med höga krav på sin livsmiljö – finns

i ett område, finner man ofta andra sällsynta och vanliga arter, på samma lokal.

Billigare att bevara än att återskapa

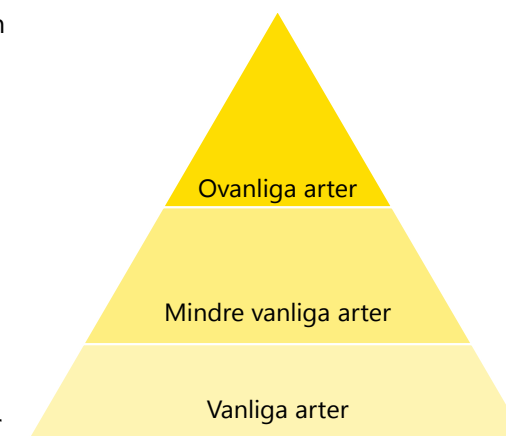
■ ■ En utgångspunkt för strategin är att det är klokare och billigare att bevara

och restaurera befintliga miljöer för hotade arter, än att återskapa eller försöka få tillbaka dem när de har försvunnit. Restaureringar är effektivare om de sker nära områden med höga naturvärden.

Därför är det en prioriterad uppgift att bevara

områden med hög biologisk mångfald och värna om de hotade och sällsynta arter som finns i landskapet i dag, samt att utöka livsmiljöerna i anslutning till dessa.

FÖR ATT KUNNA åstadkomma detta krävs tydliga prioriteringar och kraftsamlingar till värdekärnor och värdetrakter. Med

I livsmiljöer där ovanliga arter finns trivs också vanliga arter. Förhållandet illustreras ibland med hjälp av en värdepyramid.

För att uppnå det nationella miljökvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag, har ca 100 sjöar och vattendrag som bedöms ha höga natur-, fisk/fiske- eller kulturvärden utpekats som nationellt särskilt värdefulla eller nationellt värdefulla.

FAKTA Olika typer av ekosystemtjänster**Försörjande**

Ekosystem ger upphov till livs-viktiga "varor" som till exempel vatten, mat, medicin och råma-terial som bränsle, trä och fiber.

Kulturella

Med kulturella tjänster menas exempelvis att ekosystem ger upphov till estetiska värden och ger tillfälle till rekreation och inspiration. De innefattar också andliga värden – specifika arter eller naturmiljöer har religiös be-tydelse. Här ingår också det sto-ra värde som närhet till naturliga ekosystem innebär för undervis-ning på alla nivåer, förskolor som universitet.

Reglerande

Tjänster som innebär att ekosys-temet reglerar miljöfaktorer. Till exempel reglerar skogar det lo-kala klimatet genom att påverka nederbörd och det globala ge-nom att lagra växthusgasen kol-dioxid. Andra reglerande tjänster är pollinering och att våtmarker minskar risken för översväm-ningar.

Stödjande

Kallas också habitattjänster och innebär att ekosystem tillhanda-håller habitat med allt de olika organismerna behöver: vatten, mat, skydd etc.

hjälp av artpools- och traktanalysen och kommande analyser kan vi koncen-trera insatserna till de platser där de gör störst nytta.

Ansvarsarter och ansvarsmiljöer

■ ■ Arbetet bör fokusera på Skånes ansvarsarter och ansvarsmiljöer. Här ingår arter som är klassade som hotade i den nationella rödlistan från 2015 och som har sin huvudsakliga nationella utbredning (mer än 50 procent) i Skåne, och förekommer i högst ett annat län. Skånska ansvarsmiljöer utgörs bland annat av sandmarker, där särskilt sand-stäppen är en mycket artrik och hotad miljö. Andra artrika eller särpräglade miljöer är ålgräsängar, ädellövsskogar, fäladsmarker, miljöer med gamla träd, rikkärr och strandängar.

Grön infrastruktur

■ ■ För att behålla den biologiska mångfalden och dess ekosystemtjänster krävs en fungerande grön infra-struktur. Detta innebär att det finns ett nätverk av värdefulla miljöer som är sammanlänkade med korridorer eller spridningsöar, utan hinder och barriärer. En grön infrastruktur ger möjlighet för

arterna att finnas kvar och sprida sig i landskapet, samtidigt som den ger Skånes invånare en god tillgänglighet till natur- och grönområden.

Ekosystemtjänster

■ ■ Ekosystemtjänster är ett sätt att uttrycka vilka nyttor människor får av ekosystemen och den biologiska mångfalden. Det är tjänster vi får "gra-tis" av naturen, som pollinering eller vattenrening, och som bidrar till att vi människor mår bra. Framförallt är det vardagslandskapets arter och stora välfungerande miljöer som levererar ekosystemtjänsterna i Skåne (*se fakta-ruta intill*).

Bevarandet och spridningen av de sällsynta och hotade arterna i Skåne kan ses som en försäkring om att bru-kandet av landskapet inte långsiktigt försämrar miljön. Det visar på att vi har plats för de känsligaste arterna som har mer specialiserade krav på miljöns kvalitet.

Positiva trender

■ ■ På senare tid har vi lyckats öka arealen med naturreservat och andra skyddade områden till cirka 3,8 procent av Skånes landareal (totalt 42 741 hek-

tar), liksom att frivilliga avsättningar görs inom skogsbrukets miljöcerti-fiering, vilket förbättrat möjligheterna för hotade arter att klara sig. Inom skogsmarken ökar mängden död ved och andelen lövträd. Ökningen av anlagda våtmarker är mycket positiv. Ökningarna sker från en låg nivå, men visar att utvecklingen går åt rätt håll. Till detta kommer att unge-fär en tredjedel av våra stränder är strandskyddade sedan lång tid, vilket motsvarar 120 000 hektar av Skånes land- och vattenområde.

FÖRBÄTTRAD KUNSKAP och hantering av bekämpningsmedel, effektiviserad gödselhantering och utfasning av vissa bekämpningsmedel har gett positiva resultat, även om belast-ningen på vattenmiljöerna är fortsatt hög. Med en ökad användning av nya brukningsmetoder, ekologisk odling, skyddszoner längs vattendrag och liknande insatser kan viktiga bidrag göras till att den biologiska mångfal-den bevaras.

Därför behöver vi biologisk mångfald

■ Den biologiska mångfalden är grunden för vår matproduktion, den renar vatten och luft. Mångfalden ger stabilitet i miljöer vi är beroende av och ökar våra valmöjligheter för framtiden.

■ Den biologiska mångfalden är en viktig bas för ekonomisk utveckling och utgör tillsammans med övriga naturresurser och vårt kulturarv grun-den för vårt samhälle.

■ De djur, växter och svampar som vi delar jorden med har ett egenvärde som människan måste värna om.

■ Insatser för att bevara biologisk mångfald gynnar friluftslivet och be-varar kulturmiljövärdena i landskapet.

■ Mångfalden av organismer och funktioner i naturen gör ekosystem mindre känsliga och mer anpass-ningsbara för yttre störningar som klimatförändringar och sjukdoms-angrepp.

■ Det är svårare för en invasiv art att ta över i en livsmiljö med många arter än i en miljö med få arter.

Lagar och program som styr naturvårdsstrategin

Konventionen om biologisk mångfald (CBD)

■ CBD är en global konvention om naturvård och artskydd från 1992. Konventionen kallas vardagligt för mångfaldskonventionen eller Rio-konventionen. 2010 kompletterades konventionen med Nagoyaplanen som har som mål att världens biologiska mångfald ska vara säkrad senast 2020. Bland annat ska 17 procent av land och sötvatten vara skyddade.

16

nationella miljömål som Sverige ska uppnå till 2020.

Natura 2000

■ Natura 2000 har som syfte att bidra till bevarandet av biologisk mångfald. Sverige ska se till att naturtyper och arter inte är hotade på lång sikt. Ett medel för att nå detta är att skapa ett EU-nätverk av områden med höga naturvärden, vilket skapar en grön infrastruktur för Europa. Varje medlemsland har, med utgångspunkt från EU:s fågel- och habitatdirektiv, valt ut vilka områden som ska skyddas.

I bevarandeplaner som görs för områdena tas bland annat upp behovet av skötsel, formellt skydd eller andra metoder för att bevara och utveckla värdena.

Miljömålen

■ Riksdagen har beslutat om 16 nationella miljömål som Sverige ska uppnå för att kunna lösa de stora miljöproblemen till år 2020. De flesta berör biologisk mångfald, men ett av målen – Ett rikt växt- och djurliv – tar ett samlat grepp på biologisk mångfald.

De regionala miljömålen anger den övergripande inriktningen för naturvårdsarbetet i Skåne. För att bevara den biologiska mångfalden i länet krävs att i stort sett alla miljömål uppfylls. Det regionala miljömålsarbetet samordnas av Länsstyrelsen Skåne. De viktigaste åtgärderna samlas i ett regionalt åtgärdsprogram som uppdateras med jämna mellanrum.

FÖLJANDE MILJÖKVALITETSMÅL är mer direkt inriktade på biologisk mångfald:

Levande sjöar och vattendrag. Sjöar och vattendrag hyser en rik biologisk

Från projektet Lifescape där Lunds och Sjöbo kommun varit aktiva med Klingavälsåns dalgång som projektområde.

Foto: Sanna Lyngghed/Sjöbo kommun

mångfald och påverkas av bland annat övergödning, giftutsläpp och utdikning.

Hav i balans samt levande kust och skärgård. Övergödningen påverkar haven med bland annat bottendöd som följd. Även fisket har stor påverkan på de akvatiska ekosystemen.

Myllrande våtmarker. Våtmarker är artrika miljöer men riskerar förstöras av utdikning och igenväxning.

Levande skogar. Många av skogarnas växter, svampar och djur hotas av avverkning, försurat regn med mera.

Ett rikt odlingslandskap. Ett intensivt jordbruk tränger ut arter som under lång tid anpassat sig till det skånska kulturlandskapet.

God bebyggd miljö. Även den tätortsnära naturen är viktig och måste värnas.

Ett rikt växt- och djurliv. Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång

till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

Miljöbalken

■ ■ Miljöbalken från 1999 utgör fundamentet för naturvårdsarbetet i Sverige. Två av miljöbalkens fem grundstenar är att:

1. Värdefulla natur- och kulturmiljöer ska skyddas och vårdas.
2. Den biologiska mångfalden ska bevaras.

Art- och områdesskydd, riksintressen, strandskydd m.fl. viktiga regler för bevarandet av den biologiska mångfalden ingår i miljöbalken. Regler om fredande av vilda djur, fåglar och fiskar finns i jaktlagen och fiskelagen. Skogsvårdslagen reglerar naturvårdshänsynen i skogsbruket.

Regionala och kommunala program och strategier

■ ■ Skåne har flera kommunala och regionala program som tillsammans utgör en grund för att nå målen om biologisk mångfald – och som behöver genomföras för att naturvårdsstrategin ska lyckas: Programmet för skydd av

tätortsnära natur, myrskyddsplanen, pågående och kommande åtgärdsprogram för hotade arter och livsmiljöer, våtmarksstrategin, regionala skogsstrategin, kulturmiljöprogram för Skåne, strategi för skydd och restaurering av sötvattensmiljöer i Skåne län, regional handlingsplan för klimatanpassning samt programmet "Värna, Vårda, Visa". Region Skånes Grönstruktur för

Skåne är en viktig utgångspunkt som kompletteras av rapporten *Här finns höga naturvärden i Skåne – Artpools- och traktanalys med hjälp av rödlistade arter*. Det är viktigt att vid genomförandet av den regionala utvecklingsstrategin, RUS, och det skånska landsbygdsprogrammet inkludera och hantera bevarandet av den biologiska mångfalden.

Ovan fr v: Vombs ängar, tofsvipa, Storspov, Vit stork och gulärta.
Foto: Per-Magnus Åhrén

5

Naturvårdsstrategins två huvudspår och fyra delar

 Naturvårdsstrategins huvudsakliga inriktning är att bevara de mest värdefulla områdena för biologisk mångfald, och att utifrån dem utveckla en skånsk infrastruktur för biologisk mångfald. Om värdetrakter förstärks och vardagslandskapet restaureras och sköts på rätt sätt kan hotade arter sprida sig och mångfalden stärkas.

STRATEGIN ARBETAR med två huvudspår: att utöka och koppla samman värdetrakter och att bevara och förstärka det skånska vardagslandskapets biologiska mångfald. Huvudspåren består i sin tur av två insatsområden. Grundtanken är att strategin ska bidra till att rätt åtgärder görs på rätt plats, så de gör största möjliga nytta för naturvärden.

Huvudspår

Vardagslandskapet

■ ■ Vardagslandskapet består av landskapet som ligger utanför de särskilt värdefulla eller skyddsvärda

områdena. Vardagslandskapet har på många platser höga värden, bland annat i form av isolerade värdekärnor för biologisk mångfald, och är betydelsefullt inte minst för friluftslivet. Skåne är det län som har lägst andel allemansrättslig mark per invånare.

I VARDAGSLANDSKAPET gäller det att slå vakt om de värden som finns och att utveckla dem. Vardagslandskapet har stor betydelse för vanliga arter som minskar och är hotade, som gulspurv och backsippa. Vardagslandskapet skapar också förutsättningarna för att binda samman värdetrakterna, vilket krävs för att på längre sikt bevara den biologiska mångfalden. För det krävs ökad hänsyn i jord- och skogsbruk och fiske, samt en väl genomtänkt planering av mark- och vattenanvändningen.

DE SOM BOR OCH verkar i vardagslandskapet – markägare, förvaltare av mark,

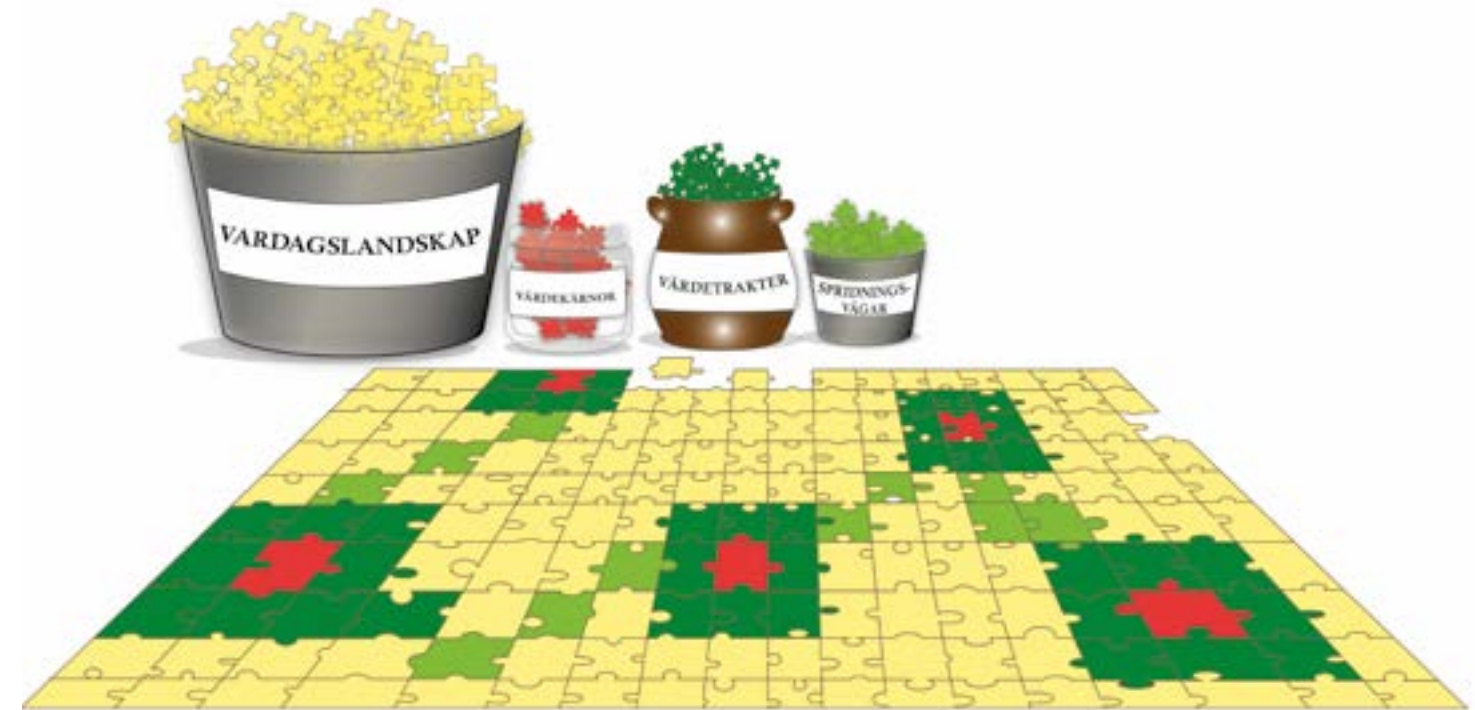

Illustration: Marit Hedlund

företag och kommuner – har störst ansvar för att vardagslandskapets biologiska mångfald bevaras och stärks.

Insatsområde 1

■ ■ *Ett vardagslandskap att leva och verka i, med plats för och hänsyn till biologisk mångfald*

Den biologiska mångfalden i var-

dagslandskapet behöver värnas, stärkas och restaureras. Den hotade biologiska mångfalden behöver få större utrymme i vardagslandskapet, inte minst för att behålla och skapa nya värdekärnor som ska fungera som spridningsöar mellan värdetrakterna.

Mål

- Ökad hänsyn till den biologiska mångfalden i jord- och skogsbruk samt fiske.
- Den biologiska mångfalden i vardagslandskapet och i vattenmiljöerna ska stärkas och ekosystemtjänsterna säkras genom att etablera en fungerande grön infrastruktur.
- Ett långsiktigt hållbart lantbruk.
- Inga nya invasiva arter etableras.

Några viktiga åtgärder för att nå målen

- Prioritering av miljöer och arter som riskerar att försvinna på grund av till exempel markanvändning eller exploatering. Det finns till exempel möjligheter att värna stora naturvärden och ge plats för biologisk mångfald i städerna och tätortsnära rekreationsområden.
- Samla och sprida information om naturvärdena i landskapet och hur de kan skötas. Goda exempel bör samlas in och redovisas.
- Inkludera ekosystemtjänsternas värde i relevanta beslutsunderlag.
- För naturbetesmarker är den stora utmaningen att upprätthålla en fortsatt betesdrift. Utan kor, hästar och får växer markerna igen.

- Träd äldre än 200 år bör inte avverkas överhuvudtaget. För varje gammalt naturvårdsträd utses en efterträdare som blir en värdig efterföljare.
- Reglera fisket utifrån vad bestånden och ekosystemen tål.
- Ökad kunskap om och övervakning av havsområden.

DE VIKTIGASTE ÅTGÄRDERNA för att skydda vattnet måste ske på land och ta hänsyn till hela avrinningsområdet. Hav, sjöar och vattendrag speglar och är helt beroende av det omgivande landskapet. Begränsa näringsutförseln till havet. Begränsa utsläppen av förorenande ämnen och partiklar. Fortsatta resurser till vattenråden och kommunerna är också angelägna eftersom kommunerna äger mycket mark och har möjlighet att planera in våtmarker, exempelvis kopplade till dagvattenhantering eller reningsverk.

- Bekämpa invasiva arter, framförallt nya arter på väg in.

Insatsområde 2

■ ■ *Länkar för arters spridning genom vardagslandskapet*

Vardagslandskapet har en viktig funktion som spridningsområde för

biologisk mångfald. I landskapet behöver vi behålla befintliga korridorer och spridningsöar som binder samman värde-trakter. Länkarna mellan värde-trakterna koncentreras till naturliga samband i landskapet som kusten, vattendrag och sjöarna, till åsarna och dalgångarna. Länkar kan också finnas utmed järnvägar, vägar och kraftledningsgator.

För att binda samman värde-trakterna behöver lämpliga områden i närheten restaureras eller återskapas. Det kräver att nya korridorer eller spridningsöar etableras mellan värde-trakter och återskapade naturområden. Detta ligger i linje med regeringens förslag om att upprätta regionala handlingsplaner för grön infrastruktur, liksom med EU:s mål om en funktionell grön infrastruktur för biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Mål

- Att skapa en grön infrastruktur för biologisk mångfald genom fungerande spridningsmöjligheter. Bevara värdekärnorna i vardagslandskapet.
- Att öka den biologiska mångfalden i vardagslandskapet.
- Öka kunskaperna om natur- och kulturmiljövärdena i vardagslandskapet.

Några viktiga åtgärder för att nå målen

- Ta fram landskapsanalyser för att utreda var olika biotoper finns i landskapet och var dessa kan byggas ut och bindas samman. Ta fram en regional handlingsplan för grön infrastruktur.
- Arbeta med åtgärdsprogram för hotade arter och livsmiljöer även utanför värde-trakterna.
- Öka inslaget av gamla och värdefulla träd i hela landskapet, exempelvis genom alléer, hagmarksträd och vårdträd.
- Restaurera värdefulla sandmiljöer i hela landskapet.
- Värna om småbiotoper som gamla träd, åkerholmar, dammar, bryn och andra mindre miljöer som fungerar som kopplings- och spridningscentrum i byggandet av en grön infrastruktur. De ger samtidigt goda förutsättningar för vilt att sprida sig, och är utmärkta livsmiljöer som ger skydd och föda åt arterna som lever där.
- Inom landsbygdsprogrammet och den regionala utvecklingsstrategin bör möjligheter undersökas att finansiera satsningar som länkar samman värdefulla områden för naturvård och turism.
- Satsningar på att främja ekosystem-

I det kommande handlingsprogrammet presenteras mer detaljerade åtgärder.

Huvudspår

tjänster, som är kopplade till skyddszoner, våtmarker och dammar. Att återskapa en naturlig, skyddande och berikande vegetationszon med buskar och träd längs vattendragen.

■ Frivilliga avsättningar i skogslandskapet är viktiga. För att få ut mesta effekt behöver de samordnas i ett landskapsperspektiv, prioriteras till rätt biotoper och vara avsatta på mycket lång sikt.

Värdekärnor och värde-trakter

■ ■ Områden med en stor mängd hotade arter kallar vi värdekärnor. En värdekärna är en hotspot, för en eller flera livsmiljöer med hög biologisk mångfald.

I Skåne finns ett antal platser där flera sådana områden ligger intill varandra. De kan bindas samman till värde-trakter. Det kan gälla för en viss biotop liksom för alla arter tillsammans.

Dagens skånska värdekärnor och värde-trakter är alltför små för att kunna bevara den biologiska mångfalden på lång sikt – de behöver utökas.

Insatsområde 3

■ ■ Värdekärnor av särskilt värdefull natur bevaras med skydd och skötsel.

Naturvårdsstrategin utgår från att

det är viktigast att långsiktigt bevara områden med hög biologisk mångfald och att värna om de hotade och sällsynta arter som finns i landskapet idag. För det krävs tydliga prioriteringar och en kraftsamling till värdekärnor och värde-trakter. Vi behöver koncentrera huvuddelen av de statliga insatserna till värde-trakterna.

Mål

■ Att behålla och restaurera den biologiska mångfalden i värdekärnorna.

■ Att tillräckliga resurser avsätts för skötsel av värdekärnorna.

■ Att de skyddade värdekärnorna är fördelade geografiskt så att de ligger rätt placerade i landskapet och förstärker varandra.

Några viktiga åtgärder för att nå målen

■ Att stärka naturvårdsarbetet genom att upprätta naturvårdsavtal, arbeta med aktiv rådgivning och dialog, inventera skyddsvärda arter, introducera miljöanpassade metoder i de areella näringarna och planera exploatering på rätt sätt.

■ Att öka arealen naturreservat, både

på land och i vatten och få en väl fungerande skötsel av dessa områden

■ Fler lokala och mellankommunala landskapsstrategier för värde-trakterna, liknande den för Biosfärområde Kristianstad.

■ Arbeta med åtgärdsprogram för hotade arter och livsmiljöer.

Insatsområde 4

■ ■ Utöka värde-trakterna

Där det finns många värdekärnor bildar de värde-trakter, som ger förutsättningar för att arter flyttar sig inom och mellan områden. För vissa naturtyper behöver alla befintliga områden bevaras och för till exempel sandstäpp behöver fler områden ny- eller åter-skapas. Värde-trakternas avgränsning behöver ständigt prövas och förnyas utifrån ny kunskap.

Mål

■ Att skydda de naturligt förekommande miljöerna så att Skåne uppfyller sin del av det nationella åtagandet från Nagoya 2010 om bland annat minst 17% skyddad land- och sötvattensareal.

■ Att finansieringen för restaurering, skydd och skötsel täcker behoven.

Viktiga åtgärder för att nå målen

■ Sträva efter samordnat lokalt arbete som engagerar markägare, kommuner och andra berörda i värde-trakterna.

■ Utveckla planeringsunderlagen för värde-trakterna för prioriterade livsmiljöer och arter på land och i vatten (exempelvis sandstäpp, ädellövskog, ålgräsängar och Natura 2000-arter).

■ Ta fram landskapsanalyser för att utreda var olika biotoper finns i landskapet och var dessa kan byggas ut och bindas samman.

■ Att öka arealen skyddade naturområden i och kring värdekärnorna.

■ Att stärka kunskapen om den biologiska mångfalden i värde-trakterna.

I BAKGRUNDSMATERIALET till naturvårdsstrategin som var på remiss under hösten 2014 finns mer information om läget för den biologiska mångfalden i Skåne. Se mer på: lansstyrelsen.se/skane/naturvardsstrategi

17

procent av de naturligt förekommande miljöerna ska skyddas nationellt.

6

Aktörer

 Naturvårdsstrategins förutsättningar att lyckas vilar på samverkan mellan olika aktörer. Offentliga aktörer inom stat, region och kommun har en nyckelroll för att visa vägen och skapa drivkraft och möjligheter i arbetet med biologisk mångfald i Skåne. För att vi ska nå våra gemensamma miljömål behöver alla bidra utifrån egna förutsättningar och möjligheter. Alla bär ett ansvar att agera för att genomföra strategin.

Markägare är den allra viktigaste aktörsgruppen. Markägarna har direkt påverkan på biologisk mångfald genom att förfoga över, förvalta och sköta markerna. Stora markägare i Skåne är till exempel Svenska kyrkan/ Lunds stift och medlemmarna i LRF, Sveaskog, Södra skogsägarna, Skåne-Blekinge jordägarförbund och Ekologiska lantbrukarna.

Kommuner har viktiga styr- och planeringsinstrument, där översiktsplanering och kommunala naturreservat är viktiga ur naturvårdssynpunkt. Kom-

munförbundet Skåne har en viktig roll för mellankommunal samverkan.

Länsstyrelsen Skåne har flera roller. Miljömålsuppdraget innebär att samordna, följa upp och i dialog motivera andra aktörer att genomföra åtgärder. Länsstyrelsen Skåne utför direkta åtgärder som att bilda och förvalta naturreservat, ta fram och genomföra åtgärdsprogram för hotade arter och miljöer (ÅGP) och vatten- och fiskeförvaltning med mera. Länsstyrelsen fördelar medel av olika slag till andra aktörers arbete, där landsbygdsprogrammet är det viktigaste. Länsstyrelsen Skåne har också en viktig roll för att ta fram planeringsunderlag och genomföra tillsyn, prövning och tillsynsvägledning enligt miljöbalken.

Region Skåne har strategisk betydelse och påverkar fysisk planering genom sin rådgivning och sitt arbete med det regionala utvecklingsprogrammet. Region Skåne ansvarar för regional utveckling inom infrastruktur, folkhälsa och näringsliv. Region

Skånes miljöstrategiska program syftar till att integrera miljöfrågorna i utvecklingsarbetet inom de områden och samhällssektorer där Region Skåne är verksam. Dessutom tillsätter Region Skåne styrelser för flera stiftelser som är markägare och naturvårdsförvaltare.

Skogsstyrelsen arbetar med exempelvis rådgivning, avverkningsanmälningar och områdesskydd samt är ansvarig för arbetet med miljömålen om bevarad biologisk mångfald i skogsmiljöerna.

Andra statliga myndigheter med verksamhet i länet kan inom sina respektive verksamhetsområden arbeta för att miljökvalitetsmålen nås. Trafikverket, Havs- och vattenmyndigheten, Fortifikationsverket Sveriges geologiska undersökning (SGU) och Sjöfartsverket är därför viktiga aktörer.

Universitet och högskolor. Forskning och undervisning på Lunds universitet, SLU, högskolorna i Malmö och Kristianstad ökar förutsättningarna för att nå miljömålen. De har en viktig roll också genom att integrera miljö- och hållbarhetsperspektivet i utbildningen och föra ut kunskap om naturvård.

Vattenråd och vattenvårdsförbund är väsentliga aktörer för insatser i avrinningsområdena kring sjöar, vattendrag och kuster.

Ideella organisationer bidrar till att sprida kunskap, bilda opinion och driva på naturvårdsarbetet på olika nivåer i samhället. Medlemmar i organisationer som Lunds botaniska förening, Entomologiska sällskapet i Lund, Skånes ornitologiska förening, Naturskyddsföreningen och Puggehaten samlar in och analyserar viktig information om arternas förekomst i länet.

Det regionala näringslivet består av tusentals företag med olika förutsättningar att bidra i miljöarbetet. Jord- och skogsbruksnäringarna är viktiga aktörer i Skåne och har format landskapet. Att dessa näringar tar vardaglig hänsyn till natur- och kulturvärden är avgörande för att vi ska nå miljömålen. Dessutom är besöksnäringen i hög grad beroende av hur väl miljömålen nås.

7

Ekonomiska förutsättningar

De insatser som naturvårdsstrategin leder fram till behöver finansieras. Här listar vi exempel på resurser som redan i dag går till naturvården i Skåne. Siffrorna är översiktliga och ger ingen komplett bild av de medel som finns för naturvårdsarbete i länet.

EU:S LIFE-PROGRAM ger stöd till projekt för angeläget arbete med natur och biologisk mångfald. Projekt finansieras av EU till 50 procent och till viss del av Naturvårdsverket. Några aktuella Life-projekt i Skåne är:

■ Life to Ad(d)mire (våtmarker), budget, 34 miljoner (2010–2015)

■ UC4Life (målarussla, skånska åar), budget 35 miljoner (2012–2016)

■ SandLife (sandmarker), budget 39 miljoner (2012–2018)

■ BushLife, (buskmarker, äldre träd) budget 28 miljoner (2014–2020).

Landsbygdsprogrammet innehåller stöd och ersättningar för att utveckla landsbygden, och hanteras av Länsstyrelsen Skåne. Programmet finansieras gemensamt av Sverige och EU. Merparten av pengarna är så kallade miljöersättningar: 644 miljoner kronor 2007–2013. Inom landsbygdsprogrammet har också 21,9 miljoner gått till satsningar för förvaltning av landsbygdens natur- och kulturarv genom olika typer av stöd (Leader, projektstöd, företagsstöd).

Länsstyrelsen Skånes resurser för naturvårdsarbete består av anslag från Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten. För att bilda och förvalta skyddade områden hade Länsstyrelsen Skåne 2013 anslag på 53,7 miljoner. För drift av naturum 4,6 miljoner, 2,5 miljoner till arbete med åtgärdsprogram för skyddade arter och 400 000 till arbete med rovdjursfrågor. För naturvårdsinsatser i hav och vatten finns årligen drygt

4,6
miljoner fick Länsstyrelsen Skåne 2013 för att driva naturum.

11 miljoner (2014–2017). För perioden 2007–2013 har beslut tagits om drygt 153 miljoner för projekt som rör våtmarker.

Inom den regionala miljöövervakningen finns flera delprogram som direkt övervakar biologisk mångfald (dagfjärilar, bottenfauna i havet med mera). För 2015–2020 är anslaget 670 000 kr per år, totalt 4 miljoner kronor.

Kommuner och föreningar kan söka de statliga bidragen LONA (Lokala naturvårdssatsningen) och LOVA (Lokala vattenvårdsprojekt) för att genomföra natur- eller vattenvårdsprojekt. 2010–2014 delades 20,3 miljoner ut genom LONA och 43 miljoner genom LOVA.

Skogsstyrelsen arbetar med områdeskydd genom biotopskydd och naturvårdsavtal. För 2013 uppgick budgeten till 4,9 miljoner kronor. Där ingår också medel för arbetet med KOMET-programmet som innebär att markägare själva tar kontakt och initiativ till bildandet av områdesskydd. Skogsstyrelsen hade 2013 också ett stöd till natur- och kulturmiljövårdsåtgärder i skogen (NOKÅS) på omkring 300 000 kronor.

Trafikverket satsade åren 2010–2013 10,8 miljoner kronor på riktade miljöåtgärder i landskapet, exempelvis alléer och mindre biotoper och åtgärder som gynnar utter, grodor och vilt.

Region Skåne ger genom sin miljövårdsfond bidrag till miljöfrämjande insatser i Skåne (alltså inte enbart biologisk mångfald). Budgeten är omkring 4,5–5 miljoner per år. Projekten ska vara egenfinansierade till hälften.

Stiftelsen skånska landskap har en budget på över 11 miljoner årligen för naturvård, friluftsliv och information.

Kommunala insatser. Några exempel från kommunal naturvårdsverksamhet (2013):

■ Lunds kommun hade en budget för naturvård på 14 miljoner kronor.

■ Biosfärkontoret för Kristianstad vattenrike hade 15 miljoner kronor för drift och bemanning av naturum och övergripande biosfärarbete. De har dessutom haft 40 miljoner kronor i externa projektmedel.

8

Från ord till handling

För att genomföra strategin behöver vi:

1. Ta fram ett handlingsprogram för den närmaste femårsperioden.

Programmet samordnas med uppdraget att ta fram en regional handlingsplan för grön infrastruktur. Handlingsprogrammet ska utgå ifrån och bygga vidare på åtgärdsprogrammet för miljömålsarbetet i Skåne (*Skånska åtgärder för miljömålen – Regionalt åtgärdsprogram för miljö kvalitetsmålen 2012–2016*). Kunskapsunderlaget behöver ständigt förbättras, revideras och fortsätta analyseras utifrån ny kunskap om bland annat de skånska arterna och livsmiljöerna.

2. Åtgärderna ska vara konkreta, genomförbara under programperioden och möta de mest akuta frågorna.

För frågor som kräver längre tidsperioder är det rimligt att ta fram delåtgärder. Till exempel genom att bygga

upp och genomföra regionala landskapsstrategier för de värde trakter som behöver utvecklas och bindas samman.

3. Lösa finansieringen. Möjligheter finns inom landsbygdsprogrammet, samfinansiering via EU-fonder och nationella anslag. Det kan finnas anledning att pröva eller föreslå nya vägar

4

behov: Femårsplan, konkreta åtgärder, finansiering och samverkan.

för finansiering och konkretisera behovet av ytterligare anslag från stat och kommun. Den regionala utvecklingsstrategin och de finansieringsmekanismer som är kopplade till den behöver användas aktivt för att bidra till naturvårdsstrategins genomförande.

4. Samverka mellan olika aktörer.

Länsstyrelsen Skåne kommer som samordningsansvarig för det regionala miljömålsarbetet att samordna arbetet. Samordning med övriga regionala aktörer och program av vikt behöver göras löpande. Bland annat genom Skånskt ledningsforum där Länsstyrelsen Skåne,

NATURVÅRDSSTRATEGI Underlag och kunskapsutveckling

VARDAGSLANDSKAP

GRÖNSTRUKTUR

HANDLINGSPLAN OCH GENOMFÖRANDE AKTÖRER

Kommuner, markägare, vattenråd, Region Skåne, regionalt näringsliv, andra statliga myndigheter, ideella organisationer, lärosäten, Skogsstyrelsen.

VÄRDEKÄRNOR

VÄRDETRAKTER

Region Skåne och Kommunförbundet Skåne samverkar. Kommunerna bör integrera åtgärdsprogrammen i sitt lokala miljöarbete. Många andra aktörer behöver vara delaktiga och ta sitt ansvar i programmet. Företag, kommuner, jord- och skogsbruk, turism,

friluftsliv, vattenråd och ideell sektor för att nämna några. Samverkan bör ske löpande och fördjupas inför kommande programperioder. Lämpligen görs detta inom Samrådsgruppen för naturvård i Skåne.

GODA EXEMPEL

FAKTA

Förutom Länsstyrelsen kan också kommunerna själva bilda naturreservat. Av Skånes 283 reservat är 34 kommunala (maj 2015). Naturreservatet Bruces skog invigdes i maj 2014 och är det sjunde reservatet som Helsingborgs stads kommun bildar. Det politiska målet för kommunen är ett nytt reservat om året.

Kommunala reservat ökar naturvärdena

Bruces skog är ett naturreservat som bildats av Helsingborgs stads kommun, delvis med hjälp av en donation.

I området finns ädellövskog, betesmark, ängsmark, en fågelsjö och små våtmarker. Syftet är att bevara ett område för tätortsnära rekreation och möjligheter till naturupplevelser. Natur- och kulturmiljövärdena är redan höga i området men ska också utvecklas, bland annat genom nya våtmarker. Inom projektet "barnens skog" planterar skolklasser varje år träd och buskar på nya områden i reservatet.

Bruces skog.

Foto: **Eva Lie**

GODA EXEMPEL

Kornsparvens återhämtning

Kornsparv (starkt hotad på rödlistan) var spridd över stora delar av Skånes slättbygd så sent som efter andra världskriget. Jordbrukets användning av bekämpningsmedel, rationalisering och nedgrävningen av elledningar minskade drastiskt kornsparvens livsförutsättningar i Skåne. I början av 2000-talet fanns den sista kvarvarande populationen vid Hammar och Kåseberga i södra Skåne. 2005 upprättades ett åtgärdsprogram för att bevara kornsparven.

En framgångsfaktor har varit att markägare engagerats för stödutfodring och anläggning av vinterfält. Tack vare detta har de skånska kornsparvarna blivit flera, även om populationen fortfarande är liten och känslig för yttre faktorer som hårda vintrar.

Foto: **Bengt Bengtsson**

GODA EXEMPEL

UC4Life – Målarmusslans återkomst

”Målarmusslans återkomst” är ett av Sveriges största och mest framgångsrika vattenvårdsprojekt. Projek-

tet genomförs i tolv sydsvenska vattendrag och syftar till en mer variationsrik miljö, ökad biologisk mångfald och förbättringar i vattenkvalitet.

I Skåne har samverkan mellan markägare, vattenråd, myndigheter och forskarvärlden varit nyckeln till framgång för projektet och flera åtgärder har redan gett positiva resultat. Den sedan länge uträtade och utdikade Fyleån har i samarbete med lokala markägare delvis fått tillbaka sitt ursprungliga lopp och

blivit en km längre. Nu står Klingavälsån på tur.

Arbetet att odla och återintroducera musslan har lyckats över förväntan och man har också lyckats identifiera vilka värd fiskar som mussellarverna lever på, vilket tidigare varit oklart.

Foto: Lea Schneider

GODA EXEMPEL

Öresund – lite bottenpåverkan ger mycket liv

Det finns orosmoln över Öresund (sandtäkter påverkar miljön, vissa arter minskar, främmande arter upptäcks).

Men Öresund är – trots belastning av näringsämnen, utsläpp av giftiga ämnen, kustexploatering och trots att det är ett av världens tätast trafikerade sund – en i grunden välmående havsmiljö. Den enskilt viktigaste anledningen till detta är det trålförbud som funnits i Öresund sedan 1932. Tack vare Sundets relativt ostörda och stabila bottenmiljöer bevaras livsförutsättningarna för växter och djur, vilket behövs för att balansera ekosystemen och göra dem motståndskraftiga.

Den viktigaste lärdomen är att själva havsbotten, tillsammans med vattenkvaliteten, är ett av de viktigaste fundamenten för miljötillståndet och den biologiska mångfalden i marina ekosystem. Ju mindre vi påverkar våra havsbottenar, desto starkare och mer motståndskraftiga blir ekosystemen. Erfarenheterna från Öresund visar att vi behöver påskynda omställningen mot ett hållbart och småskaligt fiske och succesivt fasa ut trålfisket som förstör bottenmiljöerna.

Foto: Agnes Ytreberg

Bromölla kommun

 Bromölla kommun är ett exempel på en kommun som har en väl förankrad översiktsplan som ger stora möjligheter i det kommande arbetet med biologisk mångfald. Grunden är kommunens eget gröonstrukturprogram och natur- och kulturmiljövårdsprogram som har arbetats in och påverkat översiktsplanen. Bromölla kommun tar i översiktsplanen ställning i viktiga frågor som rör naturvärden och kommunal utveckling och låter detta styra var exploatering sker.

Arbetet med Kristianstads vattenrike

 Arbetet med Kristianstads vattenrike är ett framgångsrikt exempel på lyckad samverkan mellan olika aktörer och att ha ett helhetsperspektiv på landskapet där olika perspektiv kopplas samman. Arbetet har pågått sedan länge och sedan 2005 är Vattenriket klassat som biosfärområde. Biosfärområdena utses internationellt och kompletterar de formella skyddsformer som finns i Sverige. I samrådsgruppen för Biosfärområde Kristianstads Vattenrike ingår representanter för ett tjugotal organisationer, förutom Kristianstads kommun, däribland Länsstyrelsen Skåne. Utbyte av kunskap och erfarenheter stärker och utvecklar arbetet med Vattenriket.

Grön struktur i Skåne

 Arbetet med *Grönstruktur i Skåne – Strategier för en utvecklad grön struktur* är ett exempel på en lyckad regional analys i samarbete med kommunerna. Grönstruktur i Skåne har samordnats av Region Skåne och genomförts i samarbete med Skånes kommuner och andra regionala aktörer. Rapporten bygger på underlagsmaterial från olika aktörer och från kommunernas översiktsplaner. Rapportens syfte är att visa på möjligheter för att skapa den bästa utvecklingen i Skåne. Målet är att rapporten ska fungera som en inspiration och stöd i kommunernas översiktliga planering.

Tullstorpsån

 Tullstorpsåprojektet är ett omfattande vattenvårdsprojekt av nationellt och internationellt intresse. Särskilt uppmärksammas att det är markägarna själva som på eget initiativ driver projektet, detta genom Tullstorpsån Ekonomisk förening vilken bildades 2009.

Likaså är helhetsgreppet om det 63 km² stora avrinningsområdet en avgörande förutsättning för projektplanens genomförande. Sedan projektstarten har ca 35 våtmarker anlagts inom projektet samtidigt som delar av vattendraget restaurerats. (från hemsidan www.tullstorpsan.se)

Kunskapsinsamling

 Arbetet med artprojekten Skånes mossor, Skånes trollsländor, Skånes Dagfjärliar och Skånes svampar är exempel där ideella organisationer som Lunds Botaniska förening, Naturskyddsföreningen Skåne, Entomologiska föreningen i Lund och Puggehatten driver viktiga inventeringsprojekt. Dessa är avgörande för att kartlägga och följa upp hur det går för Skånes olika arter. Flera heltäckande projekt har genomförts för fåglar och kärlväxter. Insatserna har lett till en god kännedom om Skånes olika arter och arbetet fortgår. Med Artportalen kan alla intresserade rapportera fynd av djur, växter och svampar i Skåne. Artportalen ger möjlighet för både privatpersoner och organisationer att bidra och ta del av detta viktiga arbete. Läs mer på: artportalen.se

10

Vision 2050

Vad ska naturvårdsstrategin leda fram till?

 2050 ska det finnas livskraftiga populationer för alla naturligt förekommande arter i Skåne. Naturligt förekommande naturtyper och arter, som 2015 var hårt trängda eller på utdöende, kan åter sprida sig i landskapet. Arter som försvunnit från Skåne har återetablerats. Vi använder landskapet så att arter kan sprida sig mellan lämpliga miljöer i hela Skåne. Det finns en sammanhängande struktur av naturvärdeskärnor.

Landskapet utmärks av den variation hos de olika typer av miljöer som är möjlig utifrån de naturgivna förutsättningarna. Miljöerna i sig är varierade med välutvecklade strukturer och funktioner. Det finns sammanhängande skogar med träd i alla åldrar och mycket död ved. Gamla, solitära träd och varierade bryn mellan skog och öppen mark är en naturlig del av landskapet. Vattnet och de fuktiga miljöerna har en större plats i landskapet. Ogödslade och välhävda gräsmarker har fått ökad utbredning. Längs kusterna finns sammanhängande livsmiljöer för den biologiska mångfalden. Skånska åar, sjöar och hav mår bra – de överutnyttjas inte

och är minimalt påverkade av övergödning och miljögifter.

Skåne uppfyller sin del av det svenska åtagandet från Nagoya 2010 där det beslutades att minst 17 procent av land- och sötvattensarealen och minst tio procent av de kustnära och marina områdena ska skyddas. Miljöer som har förstörts eller förändrats har återställts i tillräckligt stor omfattning (minst 15 procent). Därmed har vi i Skåne hejdat förlusten av arter och livsmiljöer och uppnått en långsiktig hållbar situation.

Vi har lyckats etablera en fungerande grön infrastruktur för den biologiska mångfalden och ekosystemtjänsternas funktion. Det har vi gjort genom att öka hänsynen till biologisk mångfald inom den urbana miljön, jord- och skogsbruket, vattenkraften och fisket, och genom att kommuner och exploatörer tagit ökat ansvar för sin påverkan.

Vi förvaltar den biologiska mångfalden i länet på ett uthålligt sätt. Användandet av de biologiska resurserna, vattnet och marken sker i samklang med ett långsiktigt bevarande av den biologiska mångfalden.

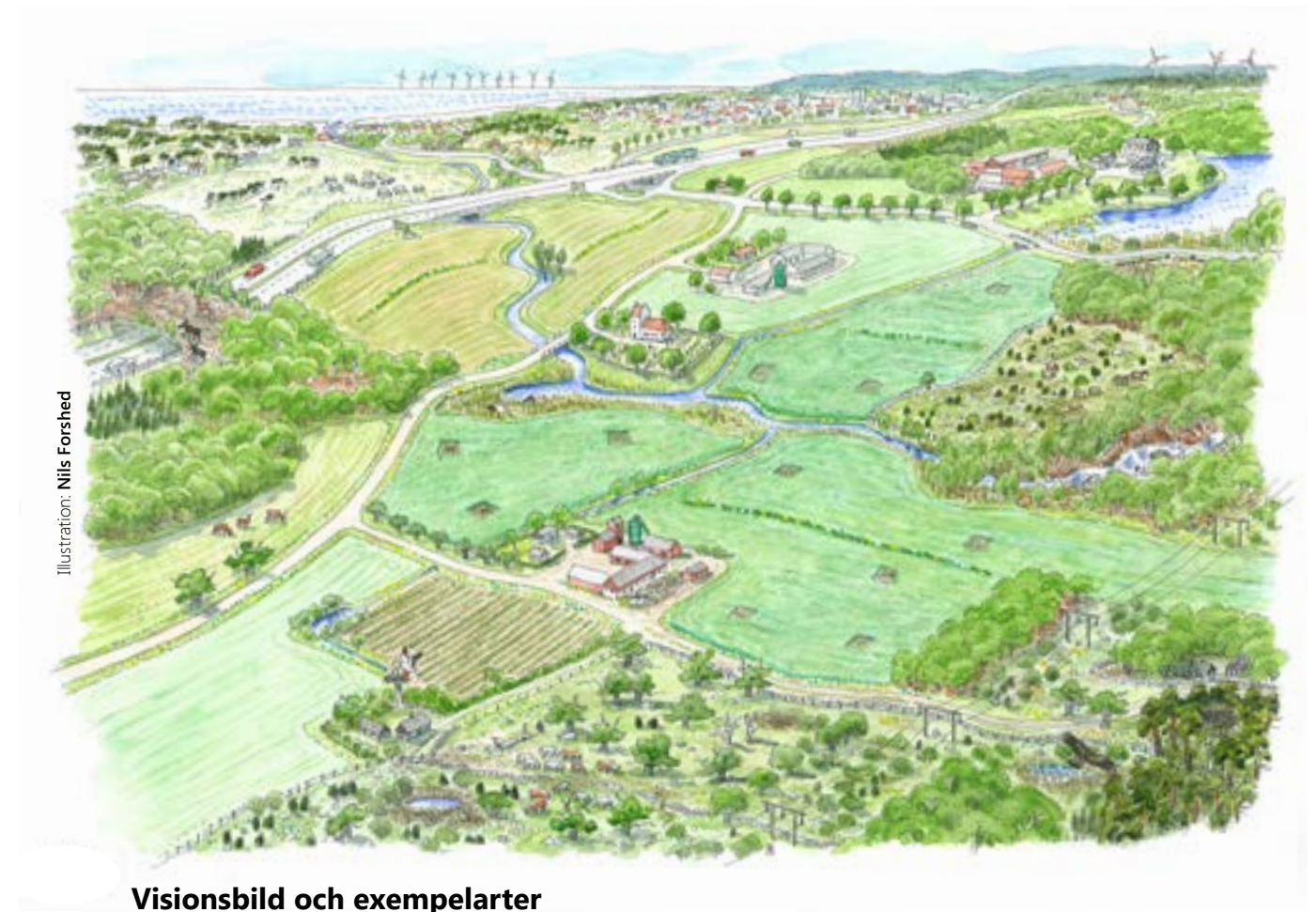

Illustration: Nils Forshed

Visionsbild och exempelarter

Hasselmus. Buskrika och snåriga marker i öppna miljöer behöver finnas för att hasselmusen ska trivas.

Oxtungsvamp. Oxtungsvampen växer på äldre ekar i öppna miljöer och ger förutsättningar för flera andra hotade arter som kräver ihåliga gamla ekar.

Tjockskalig målar-mussla. Målar-musslan kräver god vattenmiljö och bra botten för att kunna finnas kvar.

Svartfläckig blåvinge. I naturbetesmarker med backtimjan finns den svartfläckiga blåvingen.

Lövgroda. Med många nyskapade och restaurerade dammar har lövgrodan fått en livskraftig population i Sverige.

Sandnejlika. Sandstäppen med kalkrik sand och sandblottor är sandnejlikans livsmiljö.

Mindre hackspett. I skogar med mycket död ved och äldre lövträd finns mindre hackspett.

Lax. Laxen behöver fria vandringsvägar och rent vatten.

Länsstyrelsen
Skåne

